

apès d'Itàlia? ¿Inmítrat des de l'Arno i la Riviera fins al Roine? La limitació geogràfica dins l'occità ja es conjunmaria amb una i altra cosa (els reis angevins de Provença). Però l'africada *č-* de l'occità és un os que alimenta l'escrúpol. Potser també vindria de l'italià l'ús de *xalarse* en judeo-espanyol del Marroc: de nou aquí tenim, però, el sentit cat.-prov. més que els matisos italians: *xalarse* «rejubilar, extasiarse»: «se *xala* de mirar a su hižo tan hermózo» i *xalo* «gozo, júbilo» (BRAE xxxii, 280).

En català no es pot pas descartar que *xalar* sigui autòcton. En primer lloc podria ser prolongació directa i indígena d'EXHALARE. A l'article XALADA supra hem constatat clarament la persistència d'aquest mot llatí, arrelat en la nostra toponímia i amb diversos derivats en cat. or., del N. i del centre.

Justament ensopeguem amb un representant del verb en el Migjorn valencià, el significat del qual no lliga gens amb les seves manifestacions italianes: un *čalar-se* aplicat a aliments sembla tenir-hi el sentit de 'orejarse', 'respirar', 'evaporar-se': «si te dexes en el pasta <d>ó, entornat ['entreobert']», un taulell de pa, en tornà del forn, pa que se *chale*, y no es florixca en alsà-lo, en un descuit entra un gos, y arrea en un pa tendre»; «si creua per es rastrolls aplegarà més pronte: tiran <t> a dreta per la riba, pa que no se li *chale* el olla», *Canyissacs* (pp. 74, 107). En aquest ús de *Mo-nòver* notem poca coincidència amb les altres accs. catalanes (potser a base de *xalat* 'alegre i graciós', *AlcM*, § 2, d'on *pa xalat* 'pa fresc', 'no florit?'),³ i encara menys amb les italianes, mentre que se li podria veure afinat amb el sentit de EXHALARE. D'altra banda és cert que una *č-* inicial valenciana no s'oposa netament a una etimologia en EX- (*xiular* = *čiylár*, *eixorc* > *čórk*), per més que una *š-* en faria cosa més planera. I altre cop aquí tenim la *č-* que ja creava escrúpols a Provença.

Així els nostres predecessors han pensat també en la possibilitat d'una etim. diferent. Encara que decantant-se per EXHALARE, Tallgren es declarava «hésitant» davant cast. *jalear*, val. *xalear*, j-, sintetitzats com «faire du vacarme»; i detallant: «llamar a los perros a voces para cargar o seguir la caza», «animar con palmadas, ademanes y expresiones a los que bailan, cantan», *jaleo* «baile popular andaluz», «diversión bulliciosa de gente ordinaria». Spitzer abunda en el mateix sentit, remetent a l'estudi de Schuchardt sobre el *jaleo* 'ball' andalús (ZRPb. v, 274), i costa-riqueño *jalar* «hacer el amor»; i insinuant el pas de HALA 'estirar' a 'incitar al ball' i l'acc. de Costa Rica (*Litbl.* XLII, 401 i n. 1; *NphilMtg.* 1913, 157ss.); més aclarit tot això en DECH, JALAR (III, 487b8-20). Acabava Tallgren admetent la possibilitat de l'ètimon onomatopèic HALA de Cuervo, MzPidal i M-Lübke (REW, 3996), però amb preferència per ajuntar-ho tot amb el cat. *xalar* sota la rúbrica EXHALARE; ara bé això no és sostenible per al mot cast., ni HALA és possible per al cat., però amb algun enllaç, com el suggerit per Tallgren entre les dues coses, ja fóra de més mal descartar.

La *č-* provençal no es pot justificar com la del val.

Sud. En general *cha-* no es troba a Provença, on cal resta *ka*, però hi ha tanmateix un bon nombre de mots en *cha-* que hi han penetrat des del Delfinat i el Lio-nès, Roine avall, *chavau* (*chi-*) CABALLUS, *chin* CANEM, *chato*, *m'en, chauti pas* extret de *chaut* CALET = cat. CALDRE; *chalant* per 'client' o 'traficant'·hi té gran difusió. ¿Vindria tanmateix d'aquí el prov. *chalà* «se délecter» a base de *m'en chaut* 'm'en preocupo', 'm'hi interesso'? Sens dubte és molt suposar.

De tota manera si l'enllaç suggerit per Tallgren i Spitzer no és possible a base de HALA, ja no es pot dir el mateix si ho substituïm per un radical expressiu ŠALA paral·lel a HALA. En definitiva l'etimologia EXHALARE, tot restant la més convincent en conjunt, no ens pot dur a rebutjar les altres possibilitats: en tot cas no a descartar-les del tot. Sobretot en cat. i oc. és bastant probable que hi hagi hagut contribució dels altres corrents examinats (sobretot el de creació expressiva), i fins en italià és seriosa aquesta alternativa. En tot cas, no hi confonguéssim el mot gitano *xalar* 'anar-se'n llestament' (MLWagner, *Notes L. Argot Barc.*, 103), que hem de descartar resultat d'aquesta qüestió.

DERIV.: *Xala* [Belv.] 'berenar': «són a fer una *xala*» (Bna. DAG.); tarrag.: «els pagesos, quan sentien els picarols del cavall, des de la treballada, exclamen: —L'Andreu Masdeu, que se'n va de *xala*», Puig Ferrater (*Cercle Mágic*, 477); val.: «l'excursionisme era una branca més de les diversions del poble, que li havia donat caràcter de *xala*», Pi i Romer («El Camí», 30-IX-1933). *Xalada* (pastors, BDC XIX, 219); molt viu a men.: on ja FebrCard. l'afegí sense haver-lo vist el seu model Belv.: «huelga, *divertissement*, oblectatio», «quan van amb una quadrilla / amics, a vegada, / es qui d'ells ve més alegre, / fa sa *xalada*», i cobra semblant, Camps Merc. (*Folkl. Men.* I, 169.335). *Xalador*.

+*Xalament*: «un cert sentiment misteriós, degut a la fosca, la secretesa del *xalament*, i el murmurí exigit per la conversa», Carner, versió de Dickens; *David Copperfield* (Bna. 1964, I, 121, traduït «the secrecy of the revel»). *Xalamenta* (NOLLER). *Xalant* mall. *Xalat* (supra); *xaladament*; però *xalat* 'tocat del cap' és d'origen argòtic, probablement pres del cast, (CHALAR, DCEC/DECH) i sembla ser de procedència gitano-índica. *Xalei* 'dona deixada', DAG. (< poc diligent, amiga de *xalar-se-la*).

+*Xalema* menorquí, definit «voceria, vocingleria, tintamarre, *criaillerie*» pel dicc. de FebrCard.; potser no és més que un derivat de *xalar* (cf. *xalim-i-xalam*, infra); però cal reconèixer que el sentit de 'terrassatall, cridòria' ens en aparta molt; i hi ha una idea seductora, que almenys no puc silenciar: que sigui un antic mossarabisme de mariners, d'origen bizantí, heretat del gr. *κέλευσμα* 'veus de comandament', que sonaria *kelejsma* en baix grec, d'on *čalāma* mossàrab (cf. SALOMA, XURMA), si bé influït per *xalar*; ⁴ *šelikšli* a Ciutadella, i *šelikšri* a Maó, volen dir el mateix (*AlcM*) i aquí un pensaria en *κελεύω, ἀπόλοιοι!* 'jo mano, companys!' > mossàr. *čelekoldi*; -*olli* (?). Però potser simplement foren emmollats sobre *celi-*